

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Kosta Rika bu işi doğru anladı

Kosta Rika adı "Refah İttifakı" olan bir ülke grubuna katıldı. İttifak Komisyonu'nun GSYH'de tespit ettiği eksiklikleri kabul etti ve vatandaşların refahının en geniş manada artması için gerekli kamu politikalarının yapılması için çalıştı. Bunun için de demokrasiyi sürdürülebilirliği ve kapsayıcı büyümeyi teşvik etti.

Otoriter rejimler ve proto faşizmin dünyanın birçok köşesinde yükselişte olduğu dönemde bir ülkenin vatandaşlarının demokratik prensiplere hala derinden bağlı olduğunu görmek hayli cesaret verici. Ve şimdi bu ülkenin insanları 21. yüzyıl için politikalarını tekrar tanımlama sürecinde.

Beş milyonun altında nüfusu ile Kosta Rika yıllar içinde proagresif liderleriyle dünyanın ilgisini çekti. 1948 yılında kısa bir iç savaşın ardından Devlet Başkanı José Figueres Ferrer orduyu dağıttı. O günden beri Kosta Rika çatışmaların çözümü ve önlenmesi adına yapılan çalışmalar için bir merkez haline geldi ve Birleşmiş Milletler himayesindeki Barış Üniversitesi'ne ev sahipliği yapıyor. Zengin biyo çeşitliliğiyle Kosta Rika yeniden ağaçlandırma politikaları uygulayarak, ülkenin üçte birini koruma altındaki doğal kaynak ilan ederek neredeyse tüm elektriğini temiz hidroelektrik enerjisinden üreterek ileri görüşlü çevreci liderlik örnekleri de gösterdi.

"Refah İttifakı"

Kosta Rikalılar bu mirası asla bırakmaz. Son başkanlık seçiminde oyların yüzde 60'ından fazlasını alan Carlos Alvarado Queseda, ülkede uzun yıllardır korunan insan haklarına bağlılık prensiplerine karşı olan ve eşcinsel evliliği yasaklamak isteyen bir adaya karşı zafer kazandı.

Kosta Rika adı "Refah İttifakı" olan bir ülke grubuna katıldı. Bu ittifak Ekonomik Performans ve Sosyal İlerleme Uluslararası Komisyonu tarafından vurgulanan fikirleri uygulamaya koyuyor. İttifak komisyonun GSYH'de tespit ettiği eksiklikleri kabul etti ve vatandaşların refahının en geniş manada artması için gerekli kamu politikalarının yapılması için çalıştı. Bunun için de demokrasiyi, sürdürülebilirliği ve kapsayıcı büyümeyi teşvik etti.

Bu çabanın önemli bir kısmı zaten güçlü olan, nüfusun beşte birini veya bir kısmını kucaklayan kooperatifler ve sosyal girişimlerinin kapsamını genişletmek için harcandı. Bu kurumlar finans sektöründeki piyasa

Tüm başarılarına rağmen Kosta Rika, iki kritik sorunla karşı karşıya; kalıcı, yapısal bir mali açık ve düğüm olmuş bir siyasi sistem. Mali açıkların ekonomisi kolaydır. Ekonomik büyümeyi hızlandırmak, vergileri yükseltmek veya harcamaları azaltmakla yapılabilir. Fakat siyaset hiç de kolay değildir.

manipülasyonları ve yırtıcı kredilendirmelerden ve teknoloji şirketlerinin kişisel verilerin kötüye kullanılmasına; otomobil endüstrisinde salınan emisyonlara kadar, ahlaki kınanacak uygulamalara yol açan kapitalizmin aşırılıklarına karşı bir alternatifi temsil eder. Bu kurumlar, güveni ve işbirliğini inşa etmeye; üyelerinin refahına odaklanmanın sadece refahı artırmakla kalmadığı, aynı zamanda üretkenliği de artırdığı inancına dayanır.

Amerikalılar daha erken ölüyor

Diğer birkaç ülkenin vatandaşları gibi Kosta Rikalar da eşitsizliğin bir seçim olduğunu ve kamu politikalarının, pazarın tek başına sağlayacağından daha fazla ekonomik eşitlik ve fırsat eşitliği sağlayabileceğini açıkça kanıtladılar. Sınırlı kaynaklarda bile ücretsiz halk sağlığı ve eğitim sistemlerinin kalitesi hakkında övünürler. Yaşam beklentisi ABD'dekinden daha yüksek ve yükselmeye devam ediyor...

Amerikalılar, sıradan vatandaşların refahını iyileştirmek için gerekli adımları atmamayı seçtiği için daha erken ölüyorlar.

Fakat tüm başarılarına rağmen Kosta Rika iki kritik sorunla karşı karşıya; kalıcı, yapısal bir mali açık ve düğüm olmuş bir siyasi sistem. Mali açıkların ekonomisi kolaydır. Ekonomik büyümeyi hızlandırmak, vergileri yükseltmek veya harcamaları azaltmakla yapılabilir. Fakat siyaset hiç de kolay değildir. Her siyasi lider sorunu çözmek için ekonomik büyüme istese de bunu başarmak için sihirli bir formül yok. Kimse kalan iki seçeneği sevmez; vergileri artırmak ve harcamaları düşürmek…

Bu gibi durumlarda çoğu hükümet, alt yapı gibi yatırımları keser, çünkü maliyetler on yıl sonra ne olur öngörülemiyor. Bu, alt yapının ekonomik büyümeye tam olarak yetişmediği ve yetiştiği takdirde büyümenin desteklenmesinde önemli olabileceği Kosta Rika için daha da büyük bir hata olur. Tabii ki hükümet her zaman daha verimli olabilirdi, fakat yıllarca süren kesintilerden sonra, rasyonelleştirmenin daha fazla kazanç sağlaması pek olası değil. İleriye yönelik ise vergileri yükseltmek muhtemelen en doğru karar olacaktır.

Vergi sistemi nasıl olmalı?

Vergiler tüm vatandaşların refahını en üst düzeye çıkarmaya çalışan genel bir ekonomik strateji ile uzlaştırılması için sistem üç temel ilkeye bağlı kalmalıdır. İyi şeyler (iş gibi) yerine kötü şeyleri (kirlilik gibi) vergilendir; ekonomide mümkün olan en az bozulmaya yol açacak şekilde vergi şeması tasarla ve daha zengin bireylerin gelirlerinin daha büyük bir kısmıyla katkı sağlamasına neden olacak proagresif vergi yapılarını koru...

Kosta Rika zaten çok yeşil olduğu için bir karbon vergisi başka yerlerde olduğu kadar fazla para toplamaz. Ancak, ülkenin elektriğinin neredeyse tamamı temiz olduğundan, elektrikli otomobillere geçiş, karbondioksit emisyonlarını azaltmada daha etkili olacaktır. Böyle bir vergi, Kosta Rika'nın elektrikli otomobillerin hakim olduğu ilk ülke olmasına ve karbon nötr bir ekonomiye ulaşma hedefine daha da yaklaşmasına yardımcı olabilir.

Eşitsizlik hâlâ sorun olsa da (Latin Amerika'daki eşitsizlik düzeyine yakın olmasa bile), daha ilerici ve kapsamlı gelir, sermaye kazancı ve emlak vergileri şarttır. Zenginler, sermaye kazançları sayesinde gelirden orantısız bir şekilde paylarını alırlar. Hiçbir vergi türü sermaye kazancı vergileri kadar eşitsizlikleri şiddetlendirmez ve bozulmalara yol açmaz. Ekonomistler birçok konuda farklılık gösterirken, üzerinde anlaşabilecekleri bir şey Kosta Rika'nın topraklarında elde edilen gelirlerini veya sermaye kazançlarını vergilendirmesinin toprak vergilerinin toplanmasına neden olmayacağı gerçeğidir.

19. yüzyılda iktisatçı Henry George'un en iyi vergilerin kara vergileri olduğunu iddia etmesinin bir nedeni budur.

En büyük risk siyaset

Kosta Rika gibi bir başkanlık sistemi, azınlık görüşlerine yeterince uyulmasını sağlamak için tasarlanan kuralların konması şartıyla, iki ana partiye bölünmüş bir yönetimde iyi çalışır. Ancak bu tür bir sistem, seçmenlerin daha da kırılgan hale gelmesiyle birlikte hızla siyasi kilitlenmeye yol açabilir. Ve hızla değişen bir dünyada, politik kafes kilit maliyetli olabilir. Açıklar ve borçlar çözüm yoluna girmeden patlayabilir.

Henüz 38 yaşında bir Kosta Rikalı olan Alvarado, anayasa değişikliği yapmadan bir dizi partiden bakanları seçerek, ülkesi için yeni bir cumhurbaşkanlığı modeli oluşturmaya çabalıyor. Kosta Rika küçüklüğüne rağmen, geleceğe dair bir umut ışığı olacak. İşbirliği hareketlerinden doğan ve Kosa Rika kültürüyle iç içe olduğu atmosfer işe yarıyor. Eğer bu gerçekten başarılı olursa Kosta Rika, nüfus olarak küçük olmasına rağmen başka bir dünyanın bizi beklediği; mantık, rasyonel söylem, bilim ve özgürlük gibi "Aydınlanma Değerleri"nin herkese fayda sağladığı görülebilir.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2018. **www.project-syndicate.org**